

یک عمر سلامت با خودمراقبتی

مراقبت از خود در برابر

بیماری‌های منتقله از راه ناقلین

Vector – borne Diseases

موجودات کوچک؛ تهدید بزرگ

موجودات کوچک (پشه ها، پشه خاکی ها، کنه ها، حلزون ها و ساس ها) طیف وسیعی از انگل ها و عوامل بیماری زا را به انسان و حیوان منتقل می کنند. به عنوان مثال پشه ها نه تنها بیماری مالاریا و دنگ را منتقل می کنند ناقل فیلاریازیس، چیکونگونیا، آنسفالیت ژاپنی و تب زرد نیز هستند.

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

معاونت بهداشت

مرکز مدیریت بیماریهای واگیر

اداره مبارزه با بیماریهای قابل انتقال بین انسان

و حیوان

۱۳۹۳

ناقلین و بیماری های منتقله از راه ناقلین

چیست؟

ناقلین موجوداتی کوچک مانند پشه ها، کنه ها، کک ها، ساس ها و حلزون ها هستند که می توانند عوامل بیماری زا و انگل ها را از انسان (حیوان) آلوده به دیگران منتقل کنند. بیماری های منتقله توسط ناقلین، بیماری هایی هستند که به دلیل برخی ویروس ها، انگل ها و سایر عوامل بیماری زا در انسان ها ایجاد می شوند. بعضی از مهمترین این بیماری ها عبارتند از: مالاریا، دنگ، سالک و کالآزار، تب خونریزی دهنده کریمه کنگو، تب دره ریفت، تب زرد، فیلاریازیس، چیکونگونیا، آنسفالیت ژاپنی، تریپانوزومیازیس و بیماری لایم.

اهمیت و اپیدمیولوژی

بیماری های منتقله از راه ناقلین عمدتاً در نواحی گرمسیری و نیمه گرمسیری دنیا و در محل هایی که دسترسی به آب آشامیدنی سالم موجود نیست و مشکلات بهداشتی وجود دارد دیده می شود.

♣ بیش از نیمی از مردم جهان در معرض خطر ابتلا به این بیماری ها هستند.

♣ بیماری های منتقله از راه ناقلین ۱۷٪ بار کل بیماری های عفونی را شامل می شود.

♣ دنگ بیشتر از سایر بیماری های منتقله از ناقلین در حال گسترش است و ۴۰٪ از جمعیت جهان در معرض خطر بیماری دنگ هستند. بروز این بیماری در ۵۰ سال گذشته ۳۰ برابر شده است.

♣ کشنده ترین بیماری منتقله از ناقلین، مالاریا است که در سال ۲۰۱۲ باعث مرگ ۶۶۰ هزار نفر شده است.

♣ سالیانه ۱/۳ میلیون مورد جدید سالک و ۵۰۰۰۰۰ مورد جدید کالآزار در دنیا اتفاق می افتد که منجر به ۲۰ تا ۳۰ هزار مرگ می گردد.

♣ به جز تب زرد و آنسفالیت ژاپنی سایر این بیماری ها واکسن ندارند.

♣ برای بسیاری از آنها درمان اختصاصی وجود ندارد.

♣ تجارت جهانی، مسافرت، تغییرات آب و هوایی و شهرنشینی در انتقال این بیماری ها موثر هستند.

♣ در بعضی کشورهایی که بیماری های منتقله توسط ناقلین وجود نداشته، طغیان بیماری اتفاق افتاده است.

در برخی نقاط دنیا، مشارکت وزارت بهداشت با حمایت سازمانهای غیر دولتی (NGO) و بخش خصوصی و انجام اقدامات و فعالیتهای منطقه ای و جهانی، در کاهش بروز بیماری و مرگ و میر ناشی از آنها موثر بوده اند.

راه انتقال

فقط یک گزش ساده توسط این موجودات کوچک برای انتقال کافی است.

علائم بالینی

طیف علائم بالینی این بیماری ها از اشکال بدون علامت یا با علائم خفیف تا بیماری های شدید با میزان کشندگی بالا متفاوت است. اطلاعات موجود از پیش آگهی اکثر این عفونتها، محدود است.

همچنین برخی از این بیماری ها بدلیل تاثیر در تجارت بین المللی و تلفات دامی موجب ضرر و زیان قابل توجه می گردد.

تشخیص

به دلیل علائم اولیه مشابه با بسیاری از بیمار ها تشخیص اکثر آنها در مراحل اولیه بیماری

دشوار است و با بسیاری از بیماری های پوستی، بشوری و خونریزی دهنده تشخیص افتراقی دارد. بهره گیری از آزمایشات تشخیصی و توجه به شرایط اپیدمیولوژیک در تشخیص بسیار کمک کننده است.

عوامل اصلی خطر

۱- زمینه های اقتصادی-اجتماعی:

فقر به دلیل ایجاد شرایط بد محل سکونت و وضعیت غیر بهداشتی نگهداری دام ها، وضعیت نامناسب دفع زباله ها و فاضلاب باعث افزایش ناقلین خواهد شد.

در خانوارهای پرجمعیت تغذیه پشه ها و انتقال بیماری از فرد آلوده به افراد سالم بیشتر خواهند شد. محل های خواب نامناسب مانند روی زمین و بیرون از خانه شانس گزش را افزایش خواهد داد.

نوع شغل افراد به عنوان مثال دامدار، قصاب، جنگلبان، کشاورز در احتمال بروز بیماری موثرتر است.

۲- سوءتغذیه: کمبود بسیاری از مواد معدنی و رژیم غذایی نامناسب شرایط را

برای افزایش خطر ناشی از این بیماری ها مناسبتر خواهد کرد.

۳- جا به جایی جمعیت: مهاجرت افراد غیر ایمن به مناطق بومی شرایط ابتلا به این بیماری ها را افزایش خواهد داد.

۴- تغییرات شرایط محیطی: شهرنشینی، گسترش مزارع و دامداری ها به مناطق جنگلی احتمال بروز بیماری را افزایش خواهد داد.

۵- تغییرات آب و هوایی: افزایش بارندگی، تغییر درجه حرارت و میزان رطوبت، گرم شدن کره زمین و تخریب زمین باعث تغییر وفور و تنوع ناقلین خواهد شد.

برای رسیدن به اهداف کنترل چه باید انجام دهیم؟

- افزایش آگاهی مسئولین و همه دست اندرکاران کنترل بیماری ها درباره اهمیت ناقلین و بیماری های منتقله توسط آن ها
- افزایش آگاهی پزشکان و کارکنان خدمات بهداشتی درمانی درباره اهمیت

ناقلین و بیماری های منتقله توسط آن ها، تشخیص به موقع، درمان و گزارش موارد

- هماهنگی و همکاری بین بخشی با سایر سازمان های مرتبط
- افزایش آگاهی جامعه در مورد اهمیت این بیماری ها و روش های پیشگیری از ابتلا و بکارگیری حفاظت شخصی

- افزایش آگاهی مسافری داخلی و بین المللی برای حفاظت شخصی از گزش ناقلین و مراجعه در صورت بروز علائم این بیماری ها
- همکاری بین المللی به منظور مراقبت از مرزها جهت پیشگیری از گسترش بیماری از مرزها

آنچه برای پیشگیری باید بدانیم:

- ۱- نصب توری و پرده مناسب بر پنجره ها و درب منازل
- ۲- استفاده از پشه بندهای آغشته به حشره کش
- ۳- استفاده از دور کننده های حشرات
- ۴- پوشیدن لباس های آستین بلند و شلوارهای بلند با رنگهای روشن

۵- بهسازی محیط جهت عدم تجمع آب های راکد، جمع آوری به موقع نخاله ها و زباله و معدوم کردن مناسب آن ها

۵- استفاده از دستکش و وسایل حفاظت فردی در هنگام ذبح دام

۶- بهسازی محل نگهداری دام

۶- قرنطینه حیوانات قبل از ذبح و استفاده از حشره کش ها دو هفته قبل از ذبح دام

۷- پیشگیری از تماس با بیمار مبتلا در مواردی که انتقال انسان به انسان وجود دارد

۸- از بین بردن محل های تکثیر و رشد پشه ها مانند تایرهای مستعمل، آب گلدان ها و منابع نگهداری آب آشامیدنی

۹- عدم دستکاری ناقلین و له کردن آن ها با دست

منابع:

- ۱- Fact sheet on Dengue and severe dengue N117 Sep 2013
- ۲- Mandell, Douglas and Bennetts. Principles & Practice of infectious diseases, 7(702) p 2144-2145
- ۳- CDC, Case Definition - Dengue, Last updated: 25 October 2013, Clinical Description For Case Definition,
- ۴- ترجمه هاریسون - طب داخلی بیماریهای عفونی (2012) - ویراست 18 - صفحه 369